

ੴ

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚਾਰ

70

ਭਰਮ

ਮਾਧਵੇ ਕਿਆ ਕਰੀਐ ਭ੍ਰਮੁ ਐਸਾ॥
ਜੈਸਾ ਮਾਨੀਐ ਹੋਇ ਨ ਤੈਸਾ ॥

ਭਾਗ - ੩

‘ਖੜੀ’

ਭਰਮ

ਭਾਗ-3

ਜਦ ਇਹ 'ਭਰਮ-ਮਈ' ਸੰਸਾਰ ਅਥਵਾ 'ਭਰਮ-ਗੜ੍ਹ' ਹੀ ਚਲਾਇਮਾਨ, ਬਦਲਵਾਂ
ਅਤੇ 'ਕੂੜ' ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਦਿਮਾਰੀ —

ਖਿਆਲ
ਸਮਝ
ਵਲਵਲੇ
ਨਿਰਨੇ
ਵਿਸ਼ਵਾਸ

ਆਦਿ, ਭੀ —

ਓਪਰੇ
ਅਧੂਰੇ
ਫੋਂਕੇ
ਪੁੰਧਲੇ
ਭਰਮ-ਮਈ
ਕੂੜ

ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

ਕੂੜ ਰਾਜਾ ਕੂੜ ਪਰਜਾ ਕੂੜ ਸਭੁ ਸੰਸਾਰੁ ॥
ਕੂੜ ਮੰਡਪ ਕੂੜ ਮਾੜੀ ਕੂੜ ਬੈਸਣਹਾਰੁ ॥
ਕੂੜ ਸੁਇਨਾ ਕੂੜ ਰੂਪਾ ਕੂੜ ਪੈਨਣਹਾਰੁ ॥
ਕੂੜ ਕਾਇਆ ਕੂੜ ਕਪੜੁ ਕੂੜ ਰੂਪੁ ਅਪਾਰੁ ॥
ਕੂੜ ਮੀਆ ਕੂੜ ਬੀਬੀ ਖਪਿ ਹੋਏ ਖਾਰੁ ॥
ਕੂੜ੍ਹ ਕੂੜੈ ਨੇਹੁ ਲਗਾ ਵਿਸਰਿਆ ਕਰਤਾਰੁ ॥

(ਪੰਨਾ-੪੯੮)

ਇਸੇ ਲਈ ਐਸੀ ਭਰਮ-ਮਈ ਕੂੜੀ ਬੁੱਧੀ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਹੋਏ—

ਸੁਖ
ਮਨੋਰਜਨ
ਰਸ-ਕਸ
ਸਿਆਣਪਾਂ
ਗਿਆਨ
ਪਰਮਾਰਥ

ਭੀ —

ਭਰਮ-ਮਈ
ਅਪੂਰੇ
ਅਪੂਰਨ
ਅਨਿਸਚਿਤ
ਕੂੜੇ

ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

ਜਗਤ ਸੁਖ ਮਾਨੁ ਮਿਥਿਆ ਝੂਠੋ ਸਭ ਸਾਜੁ ਹੈ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੩੫੨)

ਗਿਆਨੁ ਗਿਆਨੁ ਕਬੈ ਸਭੁ ਕੋਈ ॥

ਕਥਿ ਕਥਿ ਬਾਦੁ ਕਰੇ ਦੁਖੁ ਹੋਈ ॥

(ਪੰਨਾ-੮੩੧)

ਐਸੀ ਭਰਮ-ਮਈ ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ ਘੜੀ ਹੋਈ ਸਾਡੀ 'ਜੀਵਨ-ਸੇਧ' ਅਥਵਾ ਸਮੁੱਚਾ ਜੀਵਨ ਭੀ ਅਪੂਰਨ, ਬਦਲਵਾਂ, ਕੂੜਾ ਅਤੇ ਦੁਖ ਰੂਪ ਹੀ ਹੈ ।

ਮਨਮੁਖਿ ਭਰਮਿ ਭੁਲੈ ਸੰਸਾਰੁ ॥

(ਪੰਨਾ-੩੯੩)

ਸਾਧੋ ਇਹੁ ਜਗੁ ਭਰਮ ਭੁਲਾਨਾ ॥

ਰਾਮ ਨਾਮ ਕਾ ਸਿਮਰਨੁ ਛੋਡਿਆ ਮਾਇਆ ਹਾਥਿ ਬਿਕਾਨਾ ॥

ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਭਾਈ ਸੁਤ ਬਨਿਤਾ ਤਾ ਕੈ ਰਸਿ ਲਪਟਾਨਾ ॥

ਜੋਬਨੁ ਧਨੁ ਪ੍ਰਭਤਾ ਕੈ ਮਦ ਮੈ ਅਹਿਨਿਸਿ ਰਹੈ ਦਿਵਾਨਾ ॥

(ਪੰਨਾ-੬੮੪)

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਆਤਮਿਕ ਮੰਡਲ ਅਤੇ ਮਾਇਕੀ ਮੰਡਲ ਅੱਡੇ-ਅੱਡ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਸਾਜੇ ਹਨ । 84 ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਿਰਫ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਹੀ 'ਤੀਖਣ ਬੁੱਧੀ' ਅਤੇ 'ਆਜ਼ਾਦੀ' ਦਿਤੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਬਿਬੇਕ ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਮੰਡਲਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਨਿਰਨਾ ਅਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਕਰ ਸਕੇ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸਹੀ 'ਜੀਵਨ

ਸੇਧ' ਬਣਾ ਕੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਕਰ ਸਕੇ। ਇਸ ਮਹੱਤਵ ਪੂਰਨ ਨਿਰਨੇ ਅਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਗਵਾਈ ਅਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਸਿਰ, ਗੁਰੂ, ਅਵਤਾਰ, ਪੀਰ, ਭਗਤ, ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਆਦਿ ਜਗ ਵਿਚ ਪਠਾਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦੁਆਰਾ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਸਹੀ ਆਤਮਿਕ ਜੀਵਨਸੇਧ ਦੇ ਕੇ, ਮਾਇਕੀ 'ਭਰਮ-ਗੜ੍ਹ' ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਅਤੇ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪਿਛੋਂ ਜਨਤਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਅਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਆਪੋ-ਆਪਣੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਛੱਡ ਗਏ।

ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਅਤੇ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਅਥਵਾ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ, ਸੁਨਣ, ਗਾਇਨ ਅਤੇ ਕਬਾ ਵਾਰਤਾ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ — ਅਸੀਂ ਤ੍ਰੈ-ਗੁਣੀ ਮਾਇਕੀ 'ਭਰਮ' ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਗੁੱਝੇ ਭੇਦ ਨੂੰ ਸਮਝ, ਬੁੱਝ ਅਤੇ ਪਹਿਚਾਣ ਨਹੀਂ ਸਕੇ।

ਆਮ ਜਨਤਾ ਲਈ ਤਾਂ ਇਸ 'ਭਰਮ' ਦੇ ਗੁੱਝੇ ਭੇਦ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਯਾ ਬੁੱਝਣਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ — ਪਰ, ਹੈਰਾਨੀ ਅਤੇ ਦੁੱਖ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਖੌਤੀ ਭਲੇ- ਭਲੇਰੇ ਅਤੇ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਭੀ ਇਸੇ ਕੂੜੇ ਭਰਮ ਦੇ ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਗੁੱਝੇ ਭੇਦ ਤੋਂ ਅਨਜਾਣ ਅਤੇ ਕੋਰੇ ਹਨ ਯਾ ਜਾਣ-ਬੁੱਝ ਕੇ ਅਵੇਸਲੇ ਅਤੇ ਮਚਲੇ ਹੋਏ ਹੋਏ ਹਨ।

ਕਈਆਂ ਜਨਮਾਂ ਤੋਂ ਬੇਅੰਤ —

ਪਾਠ-ਪੂਜਾ

ਕਰਮ-ਧਰਮ

ਜਪ-ਤਪ

ਹਠ-ਸਾਧਨਾ

ਆਦਿ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਭੀ, ਅਸੀਂ ਉਸੇ 'ਭਰਮ' ਦੇ ਹਨੇਰ ਖਾਤੇ ਵਿਚ ਹੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਅਤੇ ਗਲਤਾਨ ਹੋ ਕੇ ਖੁਆਰ ਹੋ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਪਲਚਿ ਪਲਚਿ ਸਗਲੀ ਮੁਈ ਝੂਠੇ ਧੰਧੇ ਮੇਹੁ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੩੩)

ਇਹੁ ਜਗਤੁ ਮਮਤਾ ਮੁਆ ਜੀਵਣ ਕੀ ਬਿਧਿ ਨਾਹਿ ॥ (ਪੰਨਾ-੫੦੮)

ਮਾਇਆ ਮਾਇਆ ਕੇ ਜੋ ਅਧਿਕਾਈ
ਵਿਚਿ ਮਾਇਆ ਪਚੈ ਪਚੀਜੈ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੩੨੯)

ਇਹ ਮਾਇਕੀ ਅਗਿਆਨਤਾ-ਰੂਪੀ 'ਭਰਮ' ਸਾਡੇ —

ਮਨ

ਬੁੱਧੀ

ਹਿਰਦੇ
ਅੰਤਿਸ਼ਕਰਨ
ਜੀਵਨ

ਵਿੱਚ ਇਤਨਾ-ਛੂੰਘਾ ਧਸ-ਵਸ-ਰਸ ਕੇ ਸਮਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਮਾਇਕੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਨਿਖੜਵਾਂ 'ਤਤ-ਅੰਗ' ਹੀ ਬਣ ਚੁਕਿਆ ਹੈ ।

ਇਹ ਅਗਿਆਨਤਾ-ਰੂਪੀ 'ਭਰਮ' ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹਰ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਮੈਂ-ਮੇਰੀ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਬਲ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਸਾਡੇ 'ਜੀਵਨ' ਅਥਵਾ ਮਾਇਕੀ ਆਪੇ ਉਤੇ, ਇਸ 'ਭਰਮ' ਦਾ ਇਤਨਾ ਜ਼ਬਰਦਸਤ 'ਜਾਦੂ' ਚਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਕਿ ਇਹ 'ਭੂਤ-ਪ੍ਰੇਤ' ਬਣ ਕੇ ਕਈਆਂ ਜਨਮਾਂ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਚਿਮੜਿਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣਾ ਅਤੀ ਕਠਨ ਹੈ ।

ਇਹ 'ਭਰਮ ਦਾ ਭੂਤ' ਸਾਡੇ ਸਰੀਰਕ, ਮਾਨਸਿਕ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਕਈ ਜਨਮਾਂ ਤੋਂ ਅਤਿਅੰਤ ਸੂਬਮ 'ਸਾਰ-ਤਤ' ਬਣ ਕੇ, ਇਤਨਾ ਰਸਿਆ ਅਤੇ ਰਮਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਕਿ ਅਸੀਂ ਸੰਪੂਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਭਰਮ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਬਣ ਚੁਕੇ ਹਾਂ ।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਹਨੇਰਾ' ਆਪਣੇ ਅੰਧਕਾਰ ਨੂੰ ਖੁਦ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ — ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਜਨਮਾਂ-ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਚਿਮੜੇ ਹੋਏ 'ਭਰਮ ਦੇ ਭੂਤ' ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਿਖੇੜ ਕੇ ਤਿਆਗ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ।

ਸਾਰੇ ਧਾਰਮਿਕ ਰੰਬ ਇਹੋ ਦਸਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਮਾਨਸਿਕ ਅਗਿਆਨਤਾ ਜੀਵ ਦੇ ਭਰਮ-ਭੁਲੇਖਿਆਂ (illusion) ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਉਤਪੰਨ ਹੋਈ ਹੈ ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਸ 'ਭਰਮ' ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਇਉਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ —

ਭਾਦੁਇ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਣੀਆ ਦੂਜੈ ਲਗਾ ਹੇਤੁ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੩੪)

ਭਰਮੇ ਆਵੈ ਭਰਮੇ ਜਾਇ ॥

ਇਹੁ ਜਗੁ ਜਨਮਿਆ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੬੧)

ਤੈ ਗੁਣ ਮਾਇਆ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਇਆ ਹਉਮੈ ਬੰਧਨ ਕਮਾਏ ॥ (ਪੰਨਾ-੯੦੪)

ਪਰ, ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਜਨਮਾਂ ਤੋਂ ਇਸ 'ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ' ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ-ਸੁਣਦਿਆਂ ਭੀ ਅਜੇ ਤਾਂਦੀ ਇਸ 'ਭਰਮ' ਦੀ ਬਾਬਤ ਪਹਿਚਾਨ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਭਰਮ ਦੇ 'ਹਨੇਰ ਖਾਤੇ' ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ 'ਜੀਵਨ-ਰੋੜ੍ਹ' ਵਿਚ ਹੀ ਅੰਨ੍ਹੇ-ਵਾਹ, ਬੇ-ਤਿਹਾਸਾ ਰੁੜ੍ਹੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਘੋਰ ਅੰਧਕਾਰ ਵਿਚ ਪਲਚ-ਪਲਚ ਕੇ ਢੁਖੀ ਹੋ ਰਹੇ ਹਾਂ ।

ਹਾਸੇ ਹੀਣੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ, ਕਿ ਇਸ ਭਰਮ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦਿਆਂ ਅਤੇ ਗਲਤਾਨ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਭੀ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭਲੇ-ਭਲੇਰੇ ਅਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸਮਝੀ ਬੈਠੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੈ, ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਆਤਮਿਕ ਉਚੇ ਸੁੱਚੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ‘ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਭਾਵਾਂ’ ਤੋਂ ਅਸੀਂ –

ਅਨਜਾਣ

ਅਗਿਆਨੀ

ਬੇ-ਪ੍ਰਵਾਹ

ਬੇ-ਮੁਖ

ਸ਼ਰਧਾਹੀਣ ਅਤੇ

ਵਾਂਝੇ

ਹਾਂ, ਜਾਂ ਜਾਣ-ਬੁੱਝ ਕੇ ਅਵੇਸਲੇ ਅਤੇ ਮਚਲੇ ਹੋਏ ਹੋਏ ਹਾਂ। ਸਾਡੀ ਇਸ ਹਾਲਤ ਉਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਪੰਗਤੀ ਠੀਕ ਢੁਕਦੀ ਹੈ –

ਸਾਧੋ ਇਹੁ ਜਗੁ ਭਰਮ ਭੁਲਾਨਾ ॥

ਰਾਮ ਨਾਮ ਕਾ ਸਿਮਰਨੁ ਛੋਡਿਆ ਮਾਇਆ ਹਾਥਿ ਬਿਕਾਨਾ ॥ (ਪੰਨਾ-੯੮)

ਖੂਰ ਦੇ ਡੱਡੂ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਖੂਰ ਦੇ ਅੰਧਕਾਰ ਵਿਚ ਹੀ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਭਰਮ-ਮਈ ਸੀਮਤ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੁਨੀਆਂ ਉਤੇ ਨਿਸਚਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ – ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬਾਹਰਲੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੀ ਝਲਕ ਕਦੇ ਭੀ ਨਹੀਂ ਦੇਖੀ ਹੁੰਦੀ।

ਜੇਕਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦਸਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਖੂਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੋਈ ਹੋਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼-ਮਈ ਸੌਹਣੀ ਦੁਨੀਆਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਦਾਚਿਤ ਨਿਸਚਾ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ‘ਗੱਪ’ ਯਾ ‘ਝੂਠ’ ਸਮਝ ਕੇ ‘ਮਲ ਦਲ’ ਛਡਣਗੇ ਯਾ ‘ਪਈ ਹੋਵੇ’, ‘ਸਾਨੂੰ ਕੀ’ ਇਤਿਆਦਿ ਕਹਿ ਕੇ ਟਾਲ ਦੇਣਗੇ।

ਯੂਝੂ ਸੁਝੂ ਨ ਸੁਝਈ ਵਸਦੀ ਛਡਿ ਰਹੈ ਓਜਾੜੀ ।

ਇਲਿ ਪੜਾਈ ਨ ਪੜ੍ਹੈ ਚੂਹੇ ਖਾਇ ਉਡੇ ਦੇਹਾੜੀ ।

ਵਾਸੁ ਨ ਆਵੈ ਵਾਂਸ ਨੋ ਹਉਮੈ ਅੰਗਿ ਨ ਚੰਨਣ ਵਾੜੀ ।

ਸੰਖੁ ਸਮੁੰਦਰੁ ਸਖਣਾ ਗੁਰਮਿਤਿ ਹੀਣਾ ਦੇਹ ਵਿਗਾੜੀ ।

ਸਿੰਮਲੁ ਬਿਰਖੁ ਨ ਸਫਲੁ ਹੋਇ ਆਪੁ ਗਣਾਏ ਵਡਾ ਅਨਾੜੀ ।

ਮੁਰਖੁ ਫਕੜਿ ਪਵੈ ਰਿਹਾੜੀ ।

(ਵਾ. ਭਾ. ਗੁ. ੩੨/੮)

ਐਨ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਨੂੰ ਭੀ ਜਨਮਾਂ ਤੋਂ ਮਾਇਕੀ 'ਭਰਮ ਗੜ੍ਹ' ਦੇ ਹਨੇਰ ਖਾਤੇ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ, ਭਰਮ-ਮਈ ਅੰਧਕਾਰ ਦਾ ਹੀ ਦਿੜ੍ਹ ਨਿਸਚਾ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਘੋਰ ਹਨੇਰੇ 'ਭਰਮ ਗੜ੍ਹ' ਵਿਚ ਵਿਚਰਨ ਨੂੰ ਹੀ, ਆਪਣੀ ਜੀਵਨ-ਸੇਧ ਅਤੇ ਮੰਜ਼ਿਲ ਸਮਝੀ ਬੈਠੇ ਹਾਂ ।

ਭਰਮ-ਮਈ ਅੰਧਕਾਰ ਵਿਚ ਸਾਡਾ ਨਿਸਚਾ ਇਤਨਾ ਦਿੜ੍ਹ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਹੈ, ਕਿ ਇਸ ਤ੍ਰੈ-ਗੁਣੀ ਮਾਇਕੀ ਮੰਡਲ ਦੇ 'ਭਰਮ ਗੜ੍ਹ' ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼-ਮਈ ਆਤਮ-ਮੰਡਲ ਦੀ ਹੋਂਦ ਬਾਰੇ ਸਾਨੂੰ ਕਦੇ —

ਖਿਆਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ।

ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਭਾਸਦੀ ।

ਵਿਚਾਰ ਯਾ ਖੋਜ ਕਰਨ ਲਈ ਫੁਰਸਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ।

ਨਿਸਚਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ।

ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਕਾਇਆ ਗੜ ਭੀਤਰਿ ਕੂੜ੍ਹ ਕੁਸਤੁ ਅਭਿਮਾਨੀ ॥

ਭਰਮਿ ਭੂਲੇ ਨਦਰਿ ਨ ਆਵਨੀ ਮਨਮੁਖ ਅੰਧ ਅਗਿਆਨੀ ॥ (ਪੰਨਾ-੫੧੪)

ਭਰਮੇ ਭੂਲਾ ਫਿਰੈ ਸੰਸਾਰੁ ॥

ਮਰਿ ਜਨਮੈ ਜਮੁ ਕਰੇ ਖੁਆਰੁ ॥ (ਪੰਨਾ-੫੮੦)

ਸਗਲ ਜਨਮ ਭਰਮ ਹੀ ਭਰਮ ਖੋਇਓ ਨਹ ਅਸਥਿਰੁ ਮਤਿ ਪਾਈ ॥ (ਪੰ.-੯੩੨)

ਜਦ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਭਰਮ ਦੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਵਿਚ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਉਪਰਲੀਆਂ ਪੰਗਤੀਆਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਯਾ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇਹੋ ਖਿਆਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪੰਗਤੀਆਂ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਨਹੀਂ ਢੁਕਦੀਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਬੜੇ ਸਿਆਣੇ, ਵਿਦਵਾਨ ਅਤੇ ਭਲੇ ਭਲੇਰੇ ਹਾਂ !!

ਅਸੀਂ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦ ਅਸੀਂ ਵਿਗਿਆਨਕ ਤੇ ਆਧੁਨਿਕ ਨਵੀਨ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਭਰਮ ਸਾਡੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਢੁਕ ਸਕਦਾ !! ਜਦ ਇਹ ਪੰਗਤੀਆਂ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਢੁਕਦੀਆਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਨ ਦੀ ਭੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ।

ਸਿਰਫ ਭਰਮ-ਮਈ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਇਹਨਾਂ ਪੰਗਤੀਆਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯਾ ਕਮਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਸ ਸ਼ਰੇਣੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ !!

ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਬੁੱਧੀ ਦੁਆਰਾ ਕਲਪਤ ਕੀਤੀ ਹੋਈ 'ਨਵੀਨ ਮਾਇਕੀ ਦੁਨੀਆਂ' ਨੂੰ ਹੀ —

ਵਿਸ਼ੇਸ਼

ਉਚੇਰੀ

ਚੰਗੇਰੀ

ਸੁਹਣੇਰੀ

ਸੁਖਦਾਈ

ਅਸਲੀ

ਸਮਝ ਕੇ, ਇਸ ਵਿਚ ਗਲਤਾਨ ਤੇ ਮਸਤ ਹੋਏ ਪਏ ਹਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਅਮੇਲਕ ਜੀਵਨ ਅਜਾਈਂ ਗਵਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ।

ਪਰ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੇ ਇਸ ਮਨੋ ਕਲਪਤ ਭਰਮ-ਮਈ ਝੂਠੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਬਾਬਤ ਸਾਨੂੰ ਇਉਂ ਤਾਜ਼ਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ —

ਜੋ ਦੀਸੈ ਸੋ ਸਗਲ ਬਿਨਾਸੈ ਜਿਉ ਬਾਦਰ ਕੀ ਛਾਈ ॥ (ਪੰਨਾ-੨੧੯)

ਝੂਠੀ ਦੁਨੀਆ ਲਗਿ ਨ ਆਪੁ ਵਵਾਈਐ ॥ (ਪੰਨਾ-੪੮੮)

ਇਹੁ ਜਗੁ ਹੈ ਸੰਪਤਿ ਸੁਪਨੇ ਕੀ ਦੇਖਿ ਕਹਾ ਐਡਾਨੋ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੧੮੬)

ਇਹੁ ਜਗੁ ਧੂਏ ਕਾ ਪਹਾਰ ॥

ਤੈ ਸਾਚਾ ਮਾਨਿਆ ਕਿਹ ਬਿਚਾਰਿ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੧੮੬-੮੭)

ਆਮ ਭੋਲੀ-ਭਾਲੀ ਜਨਤਾ ਤਾਂ ਇਸ 'ਮਾਨਸਿਕ ਭਰਮ' ਨੂੰ ਸਹਜੇ ਹੀ ਸਮਝ ਤੇ ਮੰਨ ਸਕਦੀ ਹੈ — ਪਰ, ਦਿਮਾਗੀ ਸਿਆਣਿਆਂ ਲਈ ਤ੍ਰੈ-ਗੁਣੀ ਮਾਇਕੀ ਭਰਮ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣਾ ਅਤੀ ਕਠਿਨ ਹੈ । ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਉਤੇ ਸਿਆਣਪ, ਵਿਦਵਤਾ, ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਚਿਲਕਵੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੀ ਡਾਢੀ 'ਪਾਣ' ਚੜ੍ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਲਾਹੁਣਾ ਅਤੀ ਕਠਨ ਹੈ ।

ਇਸ ਮਾਇਕੀ ਭਰਮ ਦੀ ਸਿਆਣਪ ਦੀ ਪਾਣ ਯਾ ਛੌੜ ਲਾਹੇ ਬਗੈਰ, ਸਾਨੂੰ ਅੰਤ੍ਰ-ਆਤਮੇ ਆਤਮਿਕ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਜਲਵੇ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ।

ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸਬੂਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਤਨੇ —

ਜਪ

ਤਪ

ਪਾਠ

ਪੂਜਾ

ਕਰਮ

ਧਰਮ

ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਭੀ, ਸਾਡਾ ਮਾਨਸਿਕ 'ਭਰਮ' ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੁਰਾਣੀ ਮਾਇਕੀ 'ਰੜ੍ਹ' ਵਿਚ ਹੀ ਗੋਤੇ ਖਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਸਾਡਾ ਸ਼ਬਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਜੀਵਨ – ਮਾਇਕੀ ਭਰਮ-ਭੁਲਾਵੇ ਦੇ ਅੰਧਕਾਰ ਅਥਵਾ 'ਭਰਮ-ਗੜ੍ਹ' ਵਿਚ ਹੀ ਗ੍ਰਹਿਣਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਸਾਡੀ ਮਾਨਸਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਗਿਰਾਵਟ ਹੀ ਸਾਡੇ ਮਾਇਕੀ 'ਭਰਮ-ਭੁਲਾਵੇ' ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ।

ਸਾਡਾ ਸ਼ਬਦੀ, ਸਮਾਜਿਕ, ਕੌਮੀ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚੇ ਵਿਸ਼ਵ ਦਾ ਨਿਘਰਦਾ ਹੋਇਆ ਆਚਾਰ, ਸਭਿਆਤਾ ਅਤੇ ਵਰਤ-ਵਰਤਾਰਾ ਹੀ ਸਾਡੇ ਮਾਇਕੀ 'ਭਰਮ-ਭੁਲਾਵੇ' ਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸਬੂਤ ਅਤੇ ਜੀਉਂਦੀ-ਜਾਗਦੀ ਤਸਵੀਰ ਹੈ।

ਗਰਬਾਣੀ ਸਾਡੀ ਇਸ ਅਧੋਗਤੀ ਨੂੰ ਇਉਂ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ –

ਸਚਿ ਕਾਲੁ ਕੂੜ੍ਹ ਵਰਤਿਆ ਕਲਿ ਕਾਲਖ ਬੇਤਾਲ ॥ (ਪੰਨਾ-੪੯੮)

ਉਠੇ ਗਿਲਾਨਿ ਜਗਤਿ ਵਿਚਿ ਵਰਤੇ ਪਾਪ ਭ੍ਰਿਸਟਿ ਸੰਸਾਰਾ ।

ਵਰਨਾਵਰਨ ਨ ਭਾਵਨੀ ਖਹਿ ਖਹਿ ਜਲਨ ਬਾਂਸ ਅੰਗਿਆਰਾ ।

ਨਿੰਦਿਆ ਚਲੇ ਵੇਦ ਕੀ ਸਮਝਨਿ ਨਹਿ ਅਗਿਆਨਿ ਗੁਬਾਰਾ ।

(ਵਾ. ਭਾ. ਗੁ. ੧/੧੨)

ਭਈ ਗਿਲਾਨਿ ਜਗਤਿ ਵਿਚਿ ਚਾਰਿ ਵਰਨਿ ਆਸ੍ਰਮ ਉਪਾਏ ।

ਦਸਿ ਨਾਮਿ ਸੰਨਿਆਸੀਆ ਜੋਗੀ ਬਾਰਹ ਪੰਥਿ ਚਲਾਏ ।

ਜੰਗਾਮ ਅਤੇ ਸਰੇਵੜੇ ਦਗੇ ਦਿੰਗਬਰਿ ਵਾਦਿ ਕਰਾਏ ।.....

ਕਲਿਜੁਗਿ ਅੰਦਰਿ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਏ । (ਵਾ. ਭਾ. ਗੁ. ੧/੧੯)

ਕਾਲੀ ਐਨਕ ਨਾਲ ਸਭ ਕੁਛ ਕਾਲਾ ਹੀ ਦਿਸਦਾ ਹੈ – ਪਰ ਕਾਲੀ ਐਨਕ ਦਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੇ ਹੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਜਦ ਸਾਡੇ ਮਨ ਉਤੇ 'ਭਰਮ' ਦੀ 'ਪਾਣੀ' ਚੜ੍ਹ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਦੀ ਛਾਇਆ ਜਾਂ ਅਕਸ ਸਾਡੀ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਸੂਖਮ –

ਖਿਆਲਾਂ

ਭਾਵਨਾਵਾਂ

ਗਿਆਨ

ਨਿਸਚੇ

ਸ਼ਰਧਾ ਭਾਵਨੀ

ਆਦਿ ਉਤੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਬਹੁ ਵਧਹਿ ਵਿਕਾਰਾ ਸਹਸਾ ਇਹੁ ਸੰਸਾਰਾ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਪਤਿ ਥੋਈ ॥

ਪੜਿ ਪੜਿ ਪੰਡਤਿ ਵਾਦੁ ਵਖਾਣਹਿ ਬਿਨੁ ਬੂਝੇ ਸੁਖੁ ਨ ਹੋਈ ॥ (ਪੰਨਾ-੫੨੦)

ਭਰਮਿ ਭੂਲੇ ਬਾਦਿ ਅਹੰਕਾਰੀ ॥

ਸੰਗਿ ਨਾਹੀ ਰੇ ਸਗਲ ਪਸਾਰੀ ॥

ਸੋਗ ਹਰਖ ਮਹਿ ਦੇਹ ਬਿਰਧਾਨੀ ॥

ਸਾਕਤ ਇਵ ਹੀ ਕਰਤ ਬਿਹਾਨੀ ॥

(ਪੰਨਾ-੮੮੮)

ਮਾਇਆ ਮਮਤਾ ਪਵਹਿ ਖਿਆਲੀ ॥

ਜਮ ਪੁਰਿ ਫਾਸਹਿਗਾ ਜਮ ਜਾਲੀ ॥

(ਪੰਨਾ-੯੯੩)

ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਪਰਤੀਤਿ ਨ ਆਈਆ ਸਬਦਿ ਨ ਲਾਗੇ ਭਾਉ ॥

ਓਸ ਨੇ ਸੁਖੁ ਨ ਉਪਜੈ ਭਾਵੈ ਸਉ ਗੋੜਾ ਆਵਉ ਜਾਉ ॥ (ਪੰਨਾ-੫੯੧)

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੀ —

ਦਿਮਾਰੀ ਵਿਦਿਆ
ਆਧੁਨਿਕ ਵਿਗਿਆਨ
ਫਿਲਾਸਫੀ
ਪਰਮਾਰਥ

ਆਦਿ, ਉਤੇ ਭੀ ਏਸੇ ‘ਭਰਮ’ (illusion) ਦੇ ਹਨੇਰ ਅਥਵਾ ਮਾਨਸਿਕ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੀ ‘ਛਾਇਆ’ ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਤੈ-ਗੁਣੀ ਮਾਇਕੀ ਮੰਡਲ ਦਾ ਹੀ ‘ਖੇਲ’ ਹੈ। ਇਸ ਦਿਮਾਰੀ ਵਿਦਿਆ ਦੀ ਆਤਮਿਕ ‘ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮੰਡਲ’ ਤਾਈਂ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਕਥਨੀ ਕਰਿ ਭਰਮੁ ਨ ਜਾਈ ॥

ਸਭ ਕਥਿ ਕਥਿ ਰਹੀ ਲੁਕਾਈ ॥

(ਪੰਨਾ-੯੫੫)

ਕਿਆ ਪੜੀਐ ਕਿਆ ਗੁਨੀਐ ॥

ਕਿਆ ਬੇਦ ਪੁਰਾਨਾਂ ਸੁਨੀਐ ॥

ਪੜੇ ਸੁਨੇ ਕਿਆ ਹੋਈ ॥

ਜਉ ਸਹਜ ਨ ਮਿਲਿਓ ਸੋਈ ॥

(ਪੰਨਾ-੯੫੫)

ਬਹੁਤੁ ਸਿਆਣਪ ਭਰਮੁ ਨ ਜਾਏ ॥

ਪਚਿ ਪਚਿ ਮੁਏ ਅਚੇਤ ਨ ਚੇਤਹਿ ਅਜਗਾਰਿ ਭਾਰਿ ਲਦਾਈ ਹੇ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੦੨੫)

ਦੂਜੇ ਲੱਡੜਾਂ ਵਿਚ ਸਕੂਲਾਂ, ਕਾਲਜਾਂ, ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿਚ ਜੋ ਦਿਮਾਰੀ ਵਿਦਿਆ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਹ ਭੀ ਏਸੇ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ – ਕਿਉਂਕਿ ਇਹਨਾਂ ਵਿਦਿਅਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿਚ ਨਿਰੋਲ ਤ੍ਰੈ-ਗੁਣੀ ਮਾਇਕੀ ਮੰਡਲ ਦਾ ਹੀ ਗਿਆਨ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ –

ਉਚੀ ਤੋਂ ਉਚੀ ਵਿਦਿਅਕ ਪੜ੍ਹਾਈ
ਨਵੀਨ ਵਿਗਿਆਨਕ ਖੋਜ
ਤੀਖਣ ਫਿਲਾਸਫੀਆਂ ਅਤੇ
ਯਾਰਮਿਕ ਗਿਆਨ

ਭੀ ਆਤਮਿਕ ਮੰਡਲ ਦੇ ਅਨੁਭਵੀ ਤਤ-ਗਿਆਨ ਨੂੰ –

ਜਾਨਣ

ਸਮਝਣ

ਬੁੱਝਣ

ਚੀਨਣ

ਸੀਝਣ

ਪਹਿਚਾਨਣ

ਮਾਨਣ

ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਹਨ । ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਦਿਮਾਰੀ ਵਿਦਿਆ ਸਾਡੇ ਮਾਇਕੀ ਭਰਮ-ਭੁਲਾਵੇ ਅਥਵਾ ਅਗਿਆਨਤਾ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਹੋਰ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ।

ਪੜਿਆ ਮੂਰਖ ਆਖੀਐ ਜਿਸੁ ਲਬੁ ਲੋਭੁ ਅਹੰਕਾਰਾ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੪੦)

ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ਪੜਿਆ ॥ ਤੇਤਾ ਕੜਿਆ ॥ (ਪੰਨਾ-੪੬੨)

‘ਦਿਮਾਰੀ ਗਿਆਨ’ ਸਿਰਫ ਤ੍ਰੈ-ਗੁਣੀ ਮਾਇਕੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਅੰਦਰ ਦਿਮਾਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਯਾ ਗਿਆਨ ਹੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਡੀ ਬੁੱਧੀ ਤਾਂਈ ਹੀ ਅਸਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਐਸਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਦਿਮਾਰੀ ਗਿਆਨ ਬੁੱਧੀ ਅਤੇ ਵਲਵਲਿਆਂ ਤਾਂਈ ਹੀ ਸੀਮਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਆਤਮ-ਮੰਡਲ ਦੇ ਅਨੁਭਵੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤਾਂਈ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਜੇਕਰ ‘ਹਨੇਰਾ’ ਸਿਰਫ ‘ਚਾਨਣ’ ਨਾਲ ਹੀ ਢੂਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮਾਇਕੀ ਭਰਮ-ਭੁਲਾਵੇ ਦਾ ‘ਅੰਧ-ਗੁਬਾਰ’ ਭੀ, ਸਿਰਫ ਅਨੁਭਵੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਥਵਾ ‘ਨਾਮ’ ਨਾਲ ਹੀ ਮਿਟ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਧਾਰਮਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿਚ ਦਿਮਾਗੀ ਗਿਆਨ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਜਾਂ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਬਾਹਰਮੁਖੀ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਦਿਆ ਹੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ‘ਅਨੁਭਵੀ ਤੱਤ ਗਿਆਨ’ ਅਤੇ ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਜੀਵਨ’ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ।

ਇਹ ਆਤਮਿਕ ‘ਤੱਤ ਗਿਆਨ’ — ਅਨੁਭਵੀ ਆਤਮ-ਮੰਡਲ ਦੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼-ਮਈ ‘ਚੁੱਪ ਬੋਲੀ’ ਹੈ ਜੋ ਸਾਡੀ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਸਮਝ ਤੇ ਪਕੜ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਪਰੇ ਹੈ। ਇਹ ਆਤਮਿਕ ‘ਤੱਤ-ਗਿਆਨ’ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਦੁਆਰਾ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਅੰਤ੍ਰਮੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਸਿਮਰਨ ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ ਅਨੁਭਵ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਹੀ ਕਾਰਣ ਹੈ ਕਿ ਬੇਅੰਤ ਧਾਰਮਿਕ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆ ਹੋਇਆਂ ਆਮ ਜਨਤਾ ਆਤਮਿਕ ਗੁੱਝੇ ਭੇਦ ਅਥਵਾ ‘ਤੱਤ-ਗਿਆਨ’ ਤੋਂ ਬੇ-ਖਬਰ , ਬੇ-ਪ੍ਰਵਾਹ ਅਤੇ ਬੇ-ਮੁੱਖ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਮਾਇਕੀ ਭਰਮ-ਭੁਲਾਵੇ ਦਾ ਅੰਧਕਾਰ ਵੱਧਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਦੂਜੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿਚ, ਆਤਮਿਕ ‘ਤੱਤ-ਗਿਆਨ’ ਦੇ ਅਨੁਭਵੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੋਂ ‘ਬਗੈਰ’ ਸਾਡੀ ਧਾਰਮਿਕ ਪੜ੍ਹਾਈ, ਖੋਜ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸਾਡੇ ‘ਭਰਮ-ਗੜ’ ਅੰਧਕਾਰ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਦਾ ਦਿਮਾਗੀ ‘ਕਰਤਬ’ ਅਤੇ ‘ਸ਼ੁਗਲ’ ਹੀ ਹੈ। ਐਸੇ ਦਿਮਾਗੀ ਗਿਆਨੀਆਂ ਦੀ ‘ਅਨੁਭਵੀ ਆਤਮ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼’ ਤਾਈਂ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਭਾਸਦੀ ਹੈ।

ਪੜਿ ਪੜਿ ਗਡੀ ਲਦੀਅਹਿ ਪੜਿ ਪੜਿ ਭਰੀਅਹਿ ਸਾਥ ॥

ਪੜਿ ਪੜਿ ਬੇੜੀਐ ਪੜਿ ਪੜਿ ਗਡੀਅਹਿ ਖਾਤ ॥

ਪੜੀਅਹਿ ਜੇਤੇ ਬਰਸ ਬਰਸ ਪੜੀਅਹਿ ਜੇਤੇ ਮਾਸ ॥

ਪੜੀਅਹਿ ਜੇਤੀ ਆਰਜਾ ਪੜੀਅਹਿ ਜੇਤੇ ਸਾਸ ॥

ਨਾਨਕ ਲੇਖੈ ਇਕ ਗਲ ਹੋਰੁ ਹਉਮੈ ਝਖਣਾ ਝਾਖ ॥ (ਪੰਨਾ-੪੯੨)

ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ ਵਿਚ, ਧਰਮ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿਚ ਆਤਮਿਕ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ, ‘ਤਤ ਜੋਗ’ ਕੇ ਬੇਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਬਿਗਾਜਦੇ ਸਨ, ਜੋ ਆਤਮ-ਮੰਡਲ ਦੇ ਅਨੁਭਵੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦੇ ਸਨ। ਅਭਿਲਾਖੀ ਰੂਹਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੇ ਸਤਸੰਗ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ, ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਆਪਣੀ ਮਾਨਸਿਕ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦਾ ਭਰਮ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ, ਆਤਮ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਅਨੁਭਵੀ ਗਿਆਨ ਦਾ ਲਾਹਾ ਲੈਂਦੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਹੋਰਨਾਂ ਅਭਿਲਾਖੀਆਂ ਨੂੰ ‘ਜੀਅ-ਦਾਨ’ ਦੇ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਭੀ ਸਫਲ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ।

ਅਜ ਕਲ ਇਸ ਆਤਮਿਕ ਅਨੁਭਵੀ ‘ਖੇਲ’ ਦਾ ‘ਕਾਲ’ ਹੈ — ਜਿਸ ਦੀ ਵਜ਼ਾ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਮਾਇਕੀ ‘ਭਰਮ’ ਦਾ ਅੰਧਕਾਰ ਹੋਰ ਭੀ ਗੂੜਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ

ਤੈ-ਗੁਣੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਮਾਇਕੀ ਭਰਮ ਦਾ ਡਾਢਾ ਬੋਲ ਬਾਲਾ ਤੇ ਵਰਤ ਵਰਤਾਰਾ ਹੈ ।

ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਜਿਸ ਮਾਨਸਿਕ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੇ ਭਰਮ ਗੜ੍ਹ ਵਿਚੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਕਦਿਆ ਸੀ — ਪਰ , ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਮਾਇਕੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੁਆਰਾ, ਫਿਰ ਉਸੇ ਦਿਮਾਰੀ ਭਰਮ ਦੇ ਅੰਧ ਗੁਬਾਰ ਵਿਚ ਗੋਤੇ ਖਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ।

ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਭ੍ਰਮਿ ਭੁਲੀਆ ਠਗਿ ਮੁਠੀ ਕੂੜਿਆਰਿ ਜੀਉ ॥ (ਪੰਨਾ-੨੫੧)

ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਣੇ ਸਿ ਮਨਮੁਖ ਕਹੀਅਹਿ ਨਾ ਉਰਵਾਰਿ ਨ ਪਾਰੇ ॥ (ਪੰਨਾ-੨੯੨)

ਆਸਾ ਭਰਮ ਬਿਕਾਰ ਮੋਹ ਇਨ ਮਹਿ ਲੋਭਾਨਾ ॥

ਝੂਠ ਸਮਗ੍ਰੀ ਮਨਿ ਵਸੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਨ ਜਾਨਾ ॥ (ਪੰਨਾ-੮੧੫)

ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਸਭਿ ਭਰਮਹਿ ਕਾਚੇ ॥ (ਪੰਨਾ-੮੪੨)

ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਕੜੇ ਕੜਿ ਪਚਿਆ ॥

ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਭ੍ਰਮਿ ਭ੍ਰਮਿ ਭਪਿਆ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੧੪੦)

ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਸ ਮਾਇਕੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਅੰਧਕਾਰ ਵਿਚ ਜਨਮਾਂ-ਜਨਮਾਂ ਤੋਂ ਵਿਚਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ, ਇਸ ਝੂਠੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਥਵਾ ਭਰਮ — ਸਾਡੇ ਧੁਰ ਅੰਦਰ ਅੰਤਿਸ਼ਕਰਨ ਵਿਚ ਧਸ-ਵਸ-ਰਸ ਕੇ ਇਤਨਾ ਦਿੜ੍ਹ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਹੈ, ਕਿ ਅਸੀਂ ਏਸ ਝੂਠੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਅਸਲੀ, ਸੱਚੀ ਅਤੇ ਅਬਿਨਾਸੀ ਮੰਨੀ ਬੈਠੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਮੰਡਲ ਦੀ ਬਾਬਤ ਸਾਡਾ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਨਿਸਚਾ —

ਸੁਣਿਆ-ਸੁਣਾਇਆ

ਪੜ੍ਹਿਆ-ਪੜ੍ਹਾਇਆ

ਸਮਝਿਆ-ਸਮਝਾਇਆ

ਸਿਖਿਆ-ਸਿਖਾਇਆ

ਓਪਰਾ ਜਿਹਾ

ਸਾਡੇ ਮਨ-ਬੁੱਧੀ ਤਾਂਈ ਹੀ ਸੀਮਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਛੇਤੀ ਹੀ ‘ਛਾਂਈ-ਮਾਂਈ’ ਹੋ ਜਾਦਾਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਾਡੇ ਖਿਆਲਾਂ ਦੀ ਓਪਰੀ ਜੇਹੀ ਤਰੰਗ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਦੇਖਣ, ਮਾਨਣ ਅਥਵਾ ਤਜਰਬੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ।

ਜਦ ਅਸੀਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ —

‘ਕੂੜ ਸਭ ਸੰਸਾਰ’

‘ਝੂਠੀ ਦੁਨੀਆਂ’ ਯਾ

‘ਸਹਸਾ ਇਹੁ ਸੰਸਾਰੁ ਹੈ’

ਦੀਆਂ ਪੰਗਤੀਆਂ ਸੁਣਦੇ ਜਾਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਅਸੀਂ ਓਪਰੇ ਜਿਹੇ ਮਨ ਨਾਲ ਹੀ 'ਹਾਮੀ' ਭਰਦੇ ਹਾਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਤੇ ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਇਸ ਝੂਠੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਸਾਡਾ ਮਨ — ਹਰ ਪਲ, ਹਰ ਘੜੀ ਇਸੇ ਝੂਠੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨਾਲ ਪਰਸਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਨਮਾਂ-ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਇਸ 'ਅਭਿਆਸ' ਨਾਲ 'ਕੂੜਾ ਸੰਸਾਰ' ਹੀ ਸਾਡੇ ਮਨ, ਚਿਤਾ, ਬੁੱਧੀ ਅਤੇ ਅੰਤਿਸ਼ਕਰਨ ਵਿਚ ਰਚ-ਮਿਚ ਕੇ ਦਿੜ੍ਹ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਉਸੇ ਦਾ 'ਅਨਿਖੜਵਾਂ ਅੰਗ' ਅਥਵਾ 'ਜੀਵਨ ਰੂਪ' ਹੀ ਬਣ ਚੁਕੇ ਹਾਂ।

ਕੂੜੀ ਰਾਸਿ ਕੂੜਾ ਵਾਪਾਰੁ ॥
ਕੂੜ ਬੋਲਿ ਕਰਹਿ ਆਹਾਰੁ ॥
ਸਰਮ ਧਰਮ ਕਾ ਡੇਰਾ ਦੂਰਿ ॥
ਨਾਨਕ ਕੂੜ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰਿ ॥

(ਪੰਨਾ-੪੨੯)

ਮਾਇਆ ਮੇਹੁ ਸਭੁ ਕੂੜ ਹੈ ਕੂੜੋ ਹੋਇ ਗਇਆ ॥
ਹਉਮੈ ਝਗੜਾ ਪਾਇਓਣੁ ਝਗੜੈ ਜਗੁ ਮੁਇਆ ॥

(ਪੰਨਾ-੨੯੦)

ਜਿਨ ਕੈ ਹਿਰਦੈ ਮੈਲੁ ਕਪਟੁ ਹੈ ਬਾਹਰੁ ਧੋਵਾਇਆ ॥
ਕੂੜ ਕਪਟੁ ਕਮਾਵਦੇ ਕੂੜ ਪਰਗਟੀ ਆਇਆ ॥
ਅੰਦਰਿ ਹੋਇ ਸੁ ਨਿਕਲੈ ਨਹ ਛਪੈ ਛਪਾਇਆ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੨੪੩)

ਇਸ ਮਾਨਸਿਕ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੇ ਬੱਜਰ 'ਭਰਮ' ਦੇ ਅੰਧ ਗੁਬਾਰ ਵਿਚ ਹੀ ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹਰ ਪੱਖ ਵਿਚ, ਹਰ ਵੇਲੇ, ਇਸੇ ਭਰਮ ਦਾ ਵਰਤ-ਵਰਤਾਰਾ ਅਤੇ ਬੋਲ ਬਾਲਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਨਾ ਅਤਿ ਕਠਨ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਜੀਵ' ਭਰਮ ਗੜ੍ਹ ਦੇ ਘੋਰੇ ਅਥਵਾ ਦਾਇਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਪਲਚ-ਪਲਚ ਕੇ ਆਵਾਗਵਨ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਅਪਣੀ ਜੋਤ-ਸਰੂਪੀ ਆਤਮਿਕ ਹਸਤੀ ਨੂੰ, ਮਾਇਆ ਦੇ 'ਅੰਧ ਗੁਬਾਰ' ਵਿਚ 'ਰੋਲਦੇ' ਅਤੇ ਖੁਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਪਰ, ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਘੋਰ 'ਭਰਮ-ਗੜ੍ਹ' ਦੇ ਅੰਧਕਾਰ ਵਿਚ ਬੇਅੰਤ ਜਨਮਾਂ ਤੋਂ —

ਗਲਤਾਨ ਹੋ ਕੇ
ਪਲਚ-ਪਲਚ ਕੇ
ਖੁਆਰ ਹੋ ਕੇ
ਜਮਾਂ ਦੇ ਵੱਸ ਪੈ ਕੇ

ਆਵਾ-ਗਵਨ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦੇ ਹੋਏ
ਭਿਆਨਕ ਦੁਖਦਾਈ ਤਜਰਬਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਕੇ

ਭੀ ਸਾਨੂੰ ਅਜੇ ਤਾਈਂ ਇਸ —

ਮਾਇਕੀ
ਦੁਖਦਾਈ
ਅਨਹੋਣੇ
ਊਠੇ
ਭਿਆਨਕ

‘ਭਰਮ’ ਦੀ ਬਾਬਤ ‘ਸੋਝੀ’ ਨਹੀਂ ਆਈ ਅਤੇ ਇਸ ਬੱਜਰ ‘ਭਰਮ-ਗੜ੍ਹ’ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਦਾ —

ਖਿਆਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਇਆ
ਗਿਆਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ
ਲੋੜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਭਾਸੀ
ਉਪਰਾਲਾ ਤਾਂ ਕੀ ਕਰਨਾ ਸੀ !!

ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਣਾ ਸਬਦੁ ਨ ਚੀਨੈ ਜੂਐ ਬਾਜੀ ਹਾਰੀ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੦੧੨)

ਮਨੁ ਕਠੋਰੁ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਲਾਗਾ ॥

ਭਰਮੇ ਭੁਲਾ ਫਿਰੈ ਅਭਾਗਾ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੦੬੧)

ਮਾਇਆ ਮੂਠਾ ਚੇਤੈ ਨਾਹੀ ॥

ਭਰਮੇ ਭੁਲਾ ਬਹੁਤੀ ਰਾਹੀ ॥

(ਪੰਨਾ-੩੨੨)

ਇਸ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ‘ਜੀਵ’ ਲਈ ਇਹ ਬੜੀ ‘ਨਿਮੋਸ਼ੀ’ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਕਿ ‘ਪੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ’ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਅਤੇ ਅਗਵਾਈ ਦੇ ‘ਬਾਵਜੂਦ’ ਅਸੀਂ ਇਸੇ ਮਾਇਕੀ ‘ਭਰਮ-ਭੁਲਾਵੇ’ ਦੇ ਅੰਧਕਾਰ ਵਿਚ ਗਲਤਾਨ ‘ਹੋਣਾ ਹੀ’ ਆਪਣੀ ‘ਜੀਵਨ- ਸੇਧ’ ਅਤੇ ਪਰਮ ਧਰਮ-ਕਰਮ ਹੀ ਸਮਝੀ ਬੈਠੇ ਹਾਂ ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਤਾੜਨਾ ਵਲੋਂ — ‘ਢੀਠ’ ਹੋ ਕੇ , ਘੇਸਲ ਵੱਟ ਛਡਦੇ ਹਾਂ ਜਾਂ ‘ਮਚਲੇ’ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀ ਪੁਰਾਣੀ ਮਾਇਕੀ ‘ਜੀਵਨ ਰੋੜ’ ਵਿਚ ਅੰਨ੍ਹੇਵਾਹ ਰੁੜ੍ਹੀ ਜਾਣ ਨੂੰ ਹੀ ਆਪਣੀ ‘ਸਿਆਣਪ’ ਅਤੇ ‘ਚਡਿਆਈ’ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ‘ਭਰਮ-ਮਈ’ ਵਿਦਿਅਕ, ਵਿਗਿਆਨਕ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ‘ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ’ ਉਤੇ ਹੀ ਆਫਰੇ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ ।

ਮਨ ਤੂੰ ਮਤ ਮਾਣੁ ਕਰਹਿ ਜਿ ਹਉ ਕਿਛੁ ਜਾਣਦਾ
ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਿਮਾਣਾ ਹੋਹੁ ॥

ਅੰਤਰਿ ਅਗਿਆਨੁ ਹਉ ਬੁਧਿ ਹੈ ਸਚਿ ਸਬਦਿ ਮਲੁ ਥੋਹੁ ॥ (ਪੰਨਾ-੪੪੧)

ਸੁਣਿ ਬਾਵਰੇ ਤੂ ਕਾਏ ਦੇਖਿ ਭੁਲਾਨਾ ॥

ਸੁਣਿ ਬਾਵਰੇ ਨੇਹੁ ਕੂੜਾ ਲਾਇਓ ਕੁਸੰਭ ਰੰਗਾਨਾ ॥ (ਪੰਨਾ-੨੨੨)

ਪੰਡਿਤ ਇਸੁ ਮਨ ਕਾ ਕਰਹੁ ਬੀਚਾਰੁ ॥

ਅਵਰੁ ਕਿ ਬਹੁਤਾ ਪੜਹਿ ਉਠਾਵਹਿ ਭਾਰੁ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੨੬੧)

ਅਸਲ ਵਿਚ, ਮਾਨਸਿਕ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੇ 'ਭਰਮ' ਵਿਚ ਵਿਚਰਨਾ ਹੀ, ਸਾਡਾ
ਅਖੌਤੀ —

ਧਰਮ

ਜੀਵਨ-ਸੇਧ

ਪਰਮਾਰਥ

ਕਰਮ-ਕਿਆ

ਬਣ ਚੁਕਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹਉਮੈ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਬਾਕੀ ਸਭ 'ਧਰਮ-ਕਰਮ' ਅਤੇ ਪਾਠ-
'ਪੂਜਾ' ਭੀ —

ਓਪਰੇ

ਫੋਕੇ

ਟੁੱਖੇ-ਸੁੱਖੇ

ਮਨ ਦੀ ਝੂਠੀ ਤਸਲੀ

ਦਿਖਾਵੇ ਮਾਤ੍ਰ ਅਤੇ

ਪਾਖੰਡ

ਹੀ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ।

ਹਉ ਹਉ ਕਰਤੇ ਕਰਮ ਰਤ ਤਾ ਕੋ ਭਾਰੁ ਅਫਾਰ ॥

ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀ ਜਉ ਨਾਮ ਸਿਊ ਤਉ ਏਊ ਕਰਮ ਬਿਕਾਰ ॥ (ਪੰਨਾ-੨੫੨)

ਹਉ ਵਿਚਿ ਸਚਿਆਰੁ ਕੂੜਿਆਰੁ ॥

ਹਉ ਵਿਚਿ ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਵੀਚਾਰੁ ॥ (ਪੰਨਾ-੪੬੬)

ਇਹੀ ਕਾਰਣ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅਜੇ ਤਾਈਂ ਇਸ ਮਾਨਸਿਕ 'ਭਰਮ' ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਨਹੀਂ ਸਕੇ ਅਤੇ ਤ੍ਰੈ-ਗੁਣੀ ਝੂਠੇ ਮਾਇਕੀ 'ਭਰਮ-ਗੜ੍ਹ' ਵਿਚ ਹੀ ਗਲਤਾਨ ਹੋ ਕੇ, ਪਲਚ-ਪਲਚ ਕੇ, ਆਪਣਾ ਅਮੋਲਕ ਜੀਵਨ ਅਜਾਈਂ ਗਵਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ।

ਮਨੁ ਮਾਇਆ ਮੈਂ ਫਧਿ ਰਹਿਓ ਬਿਸਰਿਓ ਗੋਬਿੰਦ ਨਾਮੁ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਭਜਨ ਜੀਵਨ ਕਉਨੇ ਕਾਮ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੪੨੮)

ਸਗਲ ਜਨਮ ਭਰਮ ਹੀ ਭਰਮ ਖੋਇਓ ਨਹ ਅਸਥਿਰੁ ਮਤਿ ਪਾਈ ॥
ਬਿਖਿਆਸਕਤ ਰਹਿਓ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਨਹ ਛੂਟੀ ਅਧਮਾਈ ॥ (ਪੰਨਾ-੯੩੨)

ਐਸੇ ਭਰਮਿ ਭੁਲੇ ਸੰਸਾਰਾ ॥
ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਖੋਇ ਗਵਾਰਾ ॥ (ਪੰਨਾ-੯੨੬)

ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਦੁਬਿਧਾ ਖੋਵੈ ॥
ਆਪੁ ਨ ਚੀਨਸਿ ਭ੍ਰਮਿ ਭ੍ਰਮਿ ਰੋਵੈ ॥ (ਪੰਨਾ-੯੮੬)

(ਚਲਦਾ)

© ਸਭ ਹੱਕ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ ।

ਏਸੇ ਕਲਮ ਦੇ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚਾਰੁ ਦੀ ਲੜੀ ਵਿੱਚ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੇ 132 ਲੇਖ (13 ਕਿਤਾਬਾਂ) ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੇਖਾਂ ਦਾ ਹਿੰਦੀ ਤਰਜਮਾ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਪੰਜ ਲੇਖ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਹਨ।

ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਨਾਮ-ਅਭਿਆਸ ਕਮਾਈ ਦੇ ਅੱਠ ਦਿਨਾਂ ਜਪ-ਤਪ ਸਮਾਗਮ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਬ੍ਰਹਮ-ਬੁੰਗਾ, ਪਿੰਡ ਦੋਦੜਾ ਵਿਖੇ ਮਾਰਚ, ਸਤੰਬਰ ਅਤੇ ਦਸੰਬਰ (20-30) ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਜੂਨ ਵਿੱਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਬੁੰਗਾ ਸਾਹਿਬ, ਦੱਖਣੀ ਬਾਈਪਾਸ ਦੋਰਾਹਾ ਵਿਖੇ ਹਰ ਸਾਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਬੁੰਗਾ ਸਾਹਿਬ, ਦੱਖਣੀ ਬਾਈਪਾਸ ਦੋਰਾਹਾ ਵਿਖੇ ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਸਮਾਗਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਅਨੁਸਾਰ 15-15 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅਰਸੇ ਬਾਅਦ, ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਸਮਾਗਮ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਹਫਤਾਵਾਰੀ ਸਮਾਗਮ ਵੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਸਥਾਨਕ ਸੰਗਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਪਿੰਡ ਦੋਦੜਾ, ਬੁਢਲਾਡਾ-ਸੁਨਾਮ, ਬਰਾਸਤਾ (ਵਾਈਆ) ਜਥੇਪਲ ਲਿੰਕ ਰੋਡ ਤੇ ਹੈ। ਚਾਹਵਾਨ ਸੱਜਣ ਇਹ ਲੇਖ ਅਤੇ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪਤੇ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ : -

Website : www.brahmbungadodra.org

E-mail : info@brahmbungadodra.org

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਬੁੰਗਾ ਸਾਹਿਬ

ਪਿੰਡ ਤੇ ਡਾਕਖਾਨਾ : ਦੋਦੜਾ

ਤਹਿਸੀਲ-ਬੁਢਲਾਡਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮਾਨਸਾ (ਪੰਜਾਬ)

ਫੋਨ : 073074-55097, 01652-255097, 99149-55098

❖ ਸ਼ਾਖਾ ❖

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਬੁੰਗਾ ਸਾਹਿਬ (ਦੋਦੜਾ)

ਦੱਖਣੀ ਬਾਈ ਪਾਸ, ਦੋਰਾਹਾ

ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲੁਧਿਆਣਾ, ਪੰਜਾਬ

ਫੋਨ : 073074-55098, 01628-258697, 099149-55098

❖ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ❖

ਸੈਕ੍ਰੈਟਰੀ, ਬ੍ਰਹਮ-ਬੁੰਗਾ ਟ੍ਰਸਟ (ਰਜਿ.)

ਪਿੰਡ ਤੇ ਡਾਕਖਾਨਾ : ਦੋਦੜਾ

ਤਹਿਸੀਲ-ਬੁਢਲਾਡਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮਾਨਸਾ (ਪੰਜਾਬ)

ਫੋਨ : 73074-55096